

М. Дяченко,

аспірант

Науково-дослідного інституту публічного права

СУБ'ЄКТИВНІ ПУБЛІЧНІ ПРАВА ТА ГАРАНТІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ ТА ЇХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. В умовах третього року повномасштабного вторгнення російських терористичних військ в Україні гостро стоїть питання поповнення Збройних Сил, інших сил безпеки і оборони військовослужбовцями. Треба підкреслити, що переважна кількість молоді та осіб середнього віку не бажають йти добровольцями у військо, більш того вони намагаються «законними» способами уникають мобілізації [4]. А залишки професійних військових, добровольців та призваних по мобілізації в перший рік повномасштабного вторгнення виснажені. Вони наполегливо вимагають ротації та демобілізації [8].

Така ситуація склалась в наслідок системних прорахунків вищого військово-політичного керівництва сфері публічного адміністрування оборони України [13]. Одним з головних з яких є те, що учасники бойових дій не відчули себе поважною, матеріально та морально забезпеченою елітою українського суспільства. Однією з головних причин цього є не належно законодавчо виписані права та гарантії учасників бойових дій та незадовільне їх адміністративно-правове забезпечення в Україні.

Адже одними примусовими заходами забезпечити належне комплектування українського війська належним для ведення бойових дій військовослужбовцями не можливо. Потрібні ефективні стимули. Це стає

головним викликом для Українського суспільства та держави, який вимагає значних публічних державних фінансових ресурсів, змін до законів України. Більш того, зразу після закінчення воєнного стану забезпечення високого правового статусу учасників бойових дій буде вимагати змін до Конституції України. Так як назрілими є не тільки пільги, проте й привілеї для учасників бойових дій, що традиційно мали українські воїни в козацьку добу [11]. Такі привілеї були позбавленні російською імперією та не відновленні в Незалежній Україні.

Отже, актуальність статті обґрунтовується необхідністю комплектування Збройних Сил, інших сил безпеки і оборони новими військовослужбовцями, забезпечення справедливості в Українському суспільстві в Умовах воєнного стану, в перші десятиліття після нашої Перемоги та на довгострокову перспективу російсько-української війни. Яка практично розпочалась в 1659р. Конотопською переможною для нас битвою з московитами [3]. У такій війні силами лише обмеженого контингенту регулярного війська Україні не встояти, потрібна всенародна участь в обороні держави. У таких процесах у 2014 році першими взяли участь і дали приклад іншим добровольці, чимало яких брали участь у подіях на Майдані. Фактично ці люди були і є озброєним народом, воюючим Майданом. Вони



продемонстрували і нині демонструють найвищий рівень мотивації. Їх не треба змушувати захищати Батьківщину, вони самі без усяких повісток йдуть на фронт [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За час повномасштабної збройної агресії і до її початку, певні питання проблеми адміністративно-правового статусу учасників бойових дій аналізувались такими науковцями як: В. Галунько, І. Гудзенко, С. Діденко, О. Дрозд, А. Іванищук, О. Іваницька, В. Залужний, Н. Собенко, І. Каб'як, Н. Карнаух, С. Короєд, В. Курило, Д. Михайлов, І. Лоев, Д. Лубінець, В. Мельник, І. Мочульська, В. Пашинський, І. Риженко, А. Рождественський, Р. Саунін, Р. Умеров, І. Ухіна та ін.

Проте, навіть при значній кількості проведених досліджень, питання адміністративно-правового статусу учасників бойових дій залишається актуальним в умовах сьогодення.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу наукової літератури, норм вітчизняного законодавства актуалізувати права учасників бойових дій в Україні та їх розкрити питання і проблеми її адміністративно-правового їх забезпечення.

Виклад основного матеріалу. В системі адміністративно-правових відносин публічного забезпечення Національному супротиву російським терористичним військам провідне місце належить суб'єктивним правам учасників бойових дій. Без забезпечення яких на третій рік повномасштабного вторгнення вирішити інші проблеми оборони України не можливо. Саме від того, як практично ставиться українське та Західне суспільство до наших Героїв прямо залежить, кількість та якість нового поповнення Збройних сил, інших сил оборони України. Структура адміністративно-правових відносин характеризується взаємопов'язаністю всіх її складових компонентів, якими

є суб'єкти, об'єкти, зміст правовідносин та юридичні факти. Суб'єкти правовідносин – це учасники адміністративно-правових відносин, які мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки й наділені специфічними юридичними властивостями.

Іншими словами, до суб'єктів адміністративно-правових відносин належать як суб'єкти публічної адміністрації, так і об'єкти публічного управління. Суб'єкти адміністративно-правових відносин вступають у них з метою задоволення своїх інтересів і потреб, які опосередковують об'єкти адміністративно-правових відносин. Виникнення у суб'єктів взаємних прав і обов'язків можливе лише на підставі настання певних юридичних умов юридичних фактів, закріплених у гіпотезах адміністративно-правових норм. Суб'єкти завжди вступають у правові відносини заради задоволення різних матеріальних, економічних, культурних, політичних або інших інтересів і потреб. Для досягнення цієї мети суб'єкти адміністративно-правових відносин здійснюють певні дії, спрямовані на досягнення корисного для них результату [2].

Так, наприклад, Близько 40 ветеранських і громадських організацій долучились до ініціативи з вимогою публічного звіту від міністра Міністерства у справах ветеранів України [9]. На її погляд, профільне міністерство не впоралося з формуванням нової ветеранської політики, натомість проявило себе як неефективна інституція. Від міністра вони вимагають відзвітувати щодо критично значущих для держави питань. А саме, щодо оновлення ветеранської політики, з урахуванням наслідків повномасштабного вторгнення для українських ветеранів. Щодо етапу розв'язання питання побудови Національного військового меморіального кладовища. А також пояснення висновку Рахункової палати щодо неефективного управління коштами державного бюджету на реабілітацію та



реадаптацію ветеранів і результати роботи Міністерства у справах ветеранів України за 2023 р. [10].

Суб'єктивне право – це передбачені для уповноваженої особи вид і міра можливої або дозволеної поведінки, забезпечені відповідними юридичними обов'язками інших (зобов'язаних) осіб. Але в адміністративному праві нас цікавить не просто суб'єктивне право, а «суб'єктивне публічне право». Суб'єктивні публічні особисті права відрізняються від приватних тим, що вони не можуть бути відчуваними.

Отже, суб'єктивні публічні права учасників бойових дій є не відчужуваними. Суб'єктивні права громадянина обов'язково характеризуються ознакою публічності, що означає можливість впливати на публічне адміністрування, брати участь у державній і суспільно-політичній діяльності, користуватися передбаченими правами і свободами, оскаржувати дії, рішення чи бездіяльність органів влади та їх посадових осіб до суду. Ці правовідносини характерні тим, що, з одного боку, адміністративний орган зобов'язаний сприяти реалізації прав і свобод громадян, а з іншого – учасник бойових дій у разі порушення його гарантій має право звертатися зі скаргою чи позовом до вищого за рівнем адміністративного органу та (або) адміністративного суду.

Публічне суб'єктивне право – складне явище, що включає в себе низку таких повноважень: Право учасників бойових дій вимагати від адміністративних органів здійснення юридичних дій, спрямованих на захист їх прав. Наприклад, Військовослужбовець Особа_1, який брав безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення і захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України в районі проведення бойових дій, де отримав поранення, яке стало підставою його звільнення у запас за станом здоров'я. Однак під час

огляду МСЕК в матеріалах справи не було довідки про обставини травми і, власне, з цих підстав отриману інвалідність не визнали як таку, що отримана під час захисту Батьківщини. У зв'язку із цим, військовослужбовець, який віддав своє здоров'я, захищаючи нашу державу від військової агресії, був безпідставно позбавлений тих гарантій, які задекларовані нашою державою, зокрема законом «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Для захисту порушеного права Особи_1, було підготовлено близько десяти різного виду звернень і клопотань до різних органів виконавчої влади. Було відкрито провадження № 346/3967/17 «Про визнання юридичного факту». Окрім цього, керівництвом військової частини А3085 підготовлено та направлено на адресу заявника уточнену довідку про обставини травми № 1128. У результаті, рішенням ВЛК Міністерства оборони України Західного регіону винесена постановою № 541, якою визнано отримане поранення військовослужбовцем під час захисту Батьківщини, внаслідок чого особі-заявнику Міністерством оборони України виплачено одноразову грошову допомогу в сумі 475 000 грн. та надано субвенції з державного бюджету у вигляді грошової компенсації для придбання житла в сумі 750 000 грн. Додатково органами пенсійного фонду України особі здійснено перерахунок пенсії за 2018 рік і виплачено різницю в сумі – 32 000 грн [1].

Право вимагати від іншої сторони виконання обов'язку, тобто право на чужі дії, наприклад, учасник бойових дій має право вимагати від приватного перевізника на пільговий проїзд громадським транспортом. Право ввести в дію апарат примусу держави проти зобов'язаної особи, тобто право на примусове виконання обов'язку [2]. На жаль у відкритих джерелах знайти факти застосування примусу проти чиновників (посадових осіб



адміністративних органів), які порушувати права учасників бойових дій не вдалось [1].

На слушну думку Д. Лубінеця, після початку широкомасштабної агресії проти України кількості ветеранів війни, насамперед учасників бойових дій, та членів родин загиблих (померлих) ветеранів війни, сімей загиблих Захисників та Захисниць нагальними проблемними питаннями додержання прав вказаних категорій осіб є встановлення відповідного статусу, отримання виплат, зокрема одноразової грошової допомоги по інвалідності або за загиблого військовослужбовця, відповідних медичних та реабілітаційних послуг, належне пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби тощо [6].

В цілому слід зазначити, що з початком повномасштабної війни каста військовослужбовців в Україні збільшилася. На жаль, бойовий досвід залишає по собі жахливий присмак та невеличкі травми. Саме тому українські військовослужбовці мають право оформити пільги. Медичні пільги: безплатне одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів. Санаторно-курортне лікування або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Порядок надання путівок, розмір та порядок виплати компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування визначаються Кабінетом Міністрів України. Користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу на пенсію) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталами, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи. Щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів; Першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація.

Пільги на комунальні послуги. Учасник бойових дій також має право на пільги, що покривають комунальні послуги: знижки на квартирну плату, за користування комунальними послугами (газом, електроенергією та іншими послугами) та скрапленням балонним газом для побутових потреб. Учасники бойових дій, які дістали поранення, контузію або каліцтво під час участі в бойових діях чи при виконанні обов'язків військової служби, забезпечуються жилою площею, у тому числі коштом жилої площі, що передається міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями у розпорядження місцевих рад та державних адміністрацій, – протягом двох років з дня взяття на квартирний облік. Також учасники бойових дій мають пільги на проїзд у громадському транспорті.

Соціальні та податкові пільги: виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100% середньої заробітної плати незалежно від стажу роботи. Використання чергової щорічної відпустки у зручний час, а також одержання додаткової відпустки зі збереженням заробітної плати строком 14 календарних днів на рік. Переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності чи штату працівників у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці та на працевлаштування у разі ліквідації підприємства, установи, організації. Зі сплати податків, зборів, мита та інших платежів до бюджету відповідно до податкового та митного законодавства. Першочергове обслуговування підприємствами, установами та організаціями служби побуту, громадського харчування, житлово-комунального господарства, міжміського транспорту. Позачергове обслуговування закладами та установами, що надають соціальні послуги з догляду. У разі неможливості здійснення такого обслуговування закла-



дами соціального захисту населення відшкодовуються витрати, пов'язані з доглядом за цим ветераном війни, в порядку і розмірах, встановлених чинним законодавством. Учасникам бойових дій на території інших держав надається переважне право на вступ до закладів вищої, фахової передвищої освіти, право на позакурсний вступ до закладів професійної (професійно-технічної) освіти й на курси для одержання відповідних професій [7; 12].

Не дивлячись на такі широку пільги, треба підкреслити, що на жаль, залишаються проблемні питання у сфері додержання прав ветеранів війни, насамперед учасників бойових дій, ветеранів військової служби та членів їхніх родин, а також членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни та членів сімей загиблих (померлих) захисників та захисниць. Попри суттєве збільшення їх кількості, ситуація з додержанням прав цих категорій осіб порівняно з попередніми роками не зазнала кардинальних змін. Водночас значно зросла роль обласних військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування, які активно долучаються на місцевому рівні до розв'язання проблемних питань згаданих вище категорій осіб [6].

На наш погляд, для учасників бойових дій слід поновити привілеї українських козаків, які були скасовані російською імперією, а саме: отримували пожиттєво плату з рахунок державного бюджету; право та звільнення від усіх державних повинностей та зобов'язань (крім військових); виключне право отримували земельне володіння конфісковані у зрадників та колаборантів; право на малу підприємницьку діяльність із звільненням від усіх податків, крім військового збору [11]. Право невідкладного прийому міністром Міністра оборони або міністром Міністерства у справах ветеранів України.

Висновки. Вищенаведене дає можливість сформулювати наступні

узагальнення стосовно суб'єктивних публічних прав та гарантії учасників бойових дій та їх адміністративно-правове забезпечення в Україні:

– суб'єктивні публічні права учасників бойових дій є не відчужуваними;

їх обов'язковою характеристикою є можливість впливати на публічне адміністрування, брати участь у державній і суспільно-політичній діяльності, користуватися передбаченими правами і свободами, оскаржувати дії, рішення чи бездіяльність органів влади та їх посадових осіб до суду;

– вони характерні тим, що, з одного боку, адміністративний орган зобов'язаний сприяти реалізації прав і свобод громадян, а з іншого – учасник бойових дій у разі порушення його гарантії має право звертатися зі скаргою чи позовом до вищого за рівнем адміністративного органу та (або) адміністративного суду.

публічне суб'єктивне право – складне явище, що включає в себе низку таких повноважень, а саме право учасників бойових дій вимагати від: адміністративних органів здійснення юридичних дій, спрямованих на захист їх прав; іншої сторони виконання обов'язку, тобто право на чужі дії; ввести в дію апарат примусу держави проти зобов'язаної особи, тобто право на примусове виконання обов'язку для захисту прав та пільг учасника бойових дій;

згідно з діючим законодавством учасники бойових дій мають додаткові медичні, санаторно-курортні, комунальні, житлові, транспортні, соціальні та податкові, трудові, освітні права;

доведено, що не дивлячись на такі широку пільги залишаються проблемні питання у визначені та додержання прав ветеранів війни;

запропоновано, що для учасників бойових дій слід поновити привілеї українських козаків, які були скасовані російською імперією, в саме в сучасній аналогії: отримували пожиттєво плату з рахунок держав-



ного бюджету; звільнення від усіх державних повинностей та зобов'язань, крім військових; виключне право отримували земельне володіння конфісковані у зрадників та колаборантів; право на малу підприємницьку діяльність із звільненням від усіх податків, крім військового збору; право невідкладного прийому міністром Міністра оборони або міністром Міністерства у справах ветеранів України.

Отже, суб'єктивні публічні права та гарантії учасників бойових дій та їх адміністративно-правове забезпечення в Україні – це визначені природним правом (здоровим глуздом Українського народу) закріплені законодавчо та поставлені в обов'язок забезпечення адміністративним органами України, Європейської спільноти та іншого Західного світу права, законні інтереси та привілеї, які їм надаються Українським Героям виходячи з височайшої вдячності демократичного світу за жертовність за спасіння демократії в усьому світі від загарбання тоталітарними та (або) терористичними режимами.

У статті розкриті суб'єктивні публічні права та гарантії учасників бойових дій та їх адміністративно-правове забезпечення в Україні. Доведено, що це визначені природним правом (здоровим глуздом Українського народу) закріплені законодавчо та поставлені в обов'язок забезпечення адміністративним органами України, Європейської спільноти та іншого Західного світу, чесноти, які їм надаються Українським Героям виходячи з височайшої вдячності демократичного світу за жертовність за спасіння демократії в усьому світі від загарбання тоталітарними та (або) терористичними режимами. З'ясовано, що суб'єктивні публічні права учасників бойових дій є не відчужуваними.

Вони характерні тим, що, з одного боку, адміністративний орган зобов'язаний сприяти реалізації прав і свобод громадян, а з іншого – учасник бойових дій у разі порушення його гарантій має право звертатися зі скаргою чи позовом до вищого за рівнем адміністративного органу та (або) адміністративного суду. Розкрито, що публічне суб'єктивне право це складне явище, що включає в себе низку таких повноважень, право учасників бойових дій вимагати від: адміністративних органів здійснення юридичних дій, спрямованих на захист їх прав; іншої сторони виконання обов'язку, тобто право на чужі дії; ввести в дію апарат примусу держави проти зобов'язаної особи, тобто право на примусове виконання обов'язку для захисту прав та пільг учасника бойових дій. Згідно з діючим законодавством учасники бойових дій мають додаткові медичні, санаторно-курортні, комунальні, житлові, транспортні, соціальні та податкові, трудові, освітні права. Актуалізовано, що не дивлячись на такі широку пільги залишаються проблемні питання у визначені та додержання прав ветеранів війни. запропоновано, що для учасників бойових дій слід поновити привілеї українських козаків, які були скасовані російською імперією, в саме в сучасній аналогії: отримували пожиттєво плату з рахунок державного бюджету; звільнення від усіх державних повинностей та зобов'язань, крім військових; виключне право отримували земельне володіння конфісковані у зрадників та колаборантів; право на малу підприємницьку діяльність із звільненням від усіх податків, крім військового збору; право невідкладного прийому міністром Міністра оборони або міністром Міністерства у справах ветеранів України.



Ключові слова: адміністративний орган, ветеран, війна, законний інтерес, пільга, привілей, публічне адміністрування, чеснота.

Diachenko M. Subjective public rights and guarantees of combatants and their administrative law support in Ukraine

The article reveals the subjective public rights and guarantees of combatants and their administrative and legal support in Ukraine. It has been proven that these are the virtues determined by natural law (the common sense of the Ukrainian people), enshrined in law, and mandated to be provided by the administrative bodies of Ukraine, the European Community and the rest of the Western world, which are given to Ukrainian Heroes based on the highest gratitude of the democratic world for their sacrifice for salvation democracies around the world from being invaded by totalitarian and (or) terrorist regimes. It was found that the subjective public rights of the participants in hostilities are not alienable. They are characterized by the fact that, on the one hand, the administrative body is obliged to promote the realization of the rights and freedoms of citizens, and on the other hand, a participant in hostilities in case of violation of his guarantees has the right to file a complaint or lawsuit with a higher administrative body and (or) of the administrative court. It was revealed that public subjective law is a complex phenomenon that includes a number of such powers, the right of combatants to demand from: administrative bodies the implementation of legal actions aimed at protecting their rights; the other party's performance of the obligation, i.e. the right to other people's actions; to put into effect the apparatus of state coercion against the obliged person, that is,

the right to enforce the obligation to protect the rights and privileges of a participant in hostilities. According to the current legislation, combatants have additional medical, sanatorium-resort, communal, housing, transport, social and tax, labor, educational rights. It has been updated that, despite such wide benefits, there are still problematic issues in the determination and observance of the rights of war veterans. It is proposed that the privileges of the Ukrainian Cossacks, which were abolished by the Russian Empire, should be renewed for the participants in the hostilities, in exactly the same way as in the modern day: they received a lifelong payment from the state budget; exemption from all state duties and obligations, except for the military; the exclusive right was given to land ownership confiscated from traitors and collaborators; the right to small business activities with exemption from all taxes, except for the military levy; the right to be immediately received by the Minister of the Ministry of Defense or the Minister of the Ministry of Veterans Affairs of Ukraine.

Key words: administrative body, legitimate interest, privilege, privilege, public administration, veteran, virtue, war.

Література

1. Асоціація юридичних клінік 2018. URL: https://legalclinics.in.ua/newsclinics/porushennia_praw_uchasnykiv_boiovujh_dii/
2. Галунько В.В., Курило В.І., Короед С.О. та ін. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [В.В. Галунько, В.І. Курило, С.О. Короед, О.Ю. Дрозд, І.В. Гиренко, О.М. Єщук, І.М. Риженко, А.А. Іванищук, Р.Д. Саунін, І.М. Ямкова]; за ред. проф. В.В. Галунька. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.
3. Горобець В. Конопотська Битва 1659. Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон – Кю / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії



України. Київ: В-во «Наукова думка», 2008. 568 с.: іл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Konotopska_Bitva_1659

4. Іваницька О. Просто страшно. Зворотний бік ухилинства. 2024. URL: <https://hromadske.ua/posts/prosto-strashno-zvorotnij-bik-uhilyantstva>

5. Лоев І. Що робити з озброєним народом? Радіо Свободи. 2016. <https://www.radiosvoboda.org/a/27876684.html>

6. Лубінець Д. Права людини в секторі безпеки та оборони. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. 2024. URL: <https://ombudsman.gov.ua/report-2022/prava-liudyny-v-sektori-bezpeky-i-oborony>

7. Мельник В. Маєш право. Пільги для учасників бойових дій – які та хто отримує. Вікна. 2024. URL: <https://vikna.tv/dlia-tebe/ekonomiya/pilgy-uchasnykamboyovuh-dij-v-ukrayini-u-2023-roczii/>

8. Ми виснажені, нам потрібні люди: підсумки 2023 року на різних ділянках фронту та чого чекати в 2024-му. Слідство Інфо. 2024. URL: <https://www.slidstvo.info/warnews/my-vysnazheni-nam-potribni-liudy-pidsumky-2023-roku-na-riznykh-diliankakh-frontu-ta-choho-čekaty-v-2024-mi/>

9. Положення про Міністерство у справах ветеранів України. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1175 (в

редакції постанови Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2020 р. № 276). Міністерство у справах ветеранів України. 2024. URL: <https://mva.gov.ua/ua/pro-ministerstvo/polozhennay-pro-ministerstvo-u-spravah-veteraniv-ukrainy>

10. Понад 40 ветеранських організацій вимагають публічного звіту від міністра у справах ветеранів. Експерсо. 2024. URL: <https://espreso.tv/ponad-40-veteranskikh-organizatsiy-vimagayut-publichnogo-zvitu-vid-ministra-u-spravakh-veteraniv>

11. Привілеї реєстрових козаків. Витоки українського народу та його державності. Стародавня. Донбаський державний технічний університет. 2012. URL: <https://studfile.net/preview/5058956/page:3/>

12. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Закон України від 20 грудня 1991 р. № 2011-XII Відомості Верховної Ради України. 1992. № 15. ст.190. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

13. Собенко Н. Питань дуже багато і проблем теж: Умеров про боротьбу з корупцією в Міноборони. Суспільні новини. 2024. URL: <https://suspilne.media/646370-pitan-duze-bagato-i-problem-tez-umerov-pro-borotbu-z-korupcieu-v-minoboroni/>

